

*Franjo Prot
Loris Benassi*

Originalni znanstveni rad

LATENTNA STRUKTURA SKALE STAVA PREMA NOGOMETU NA UZORKU ODRASLIH OSOBA

1. UVOD

Nogomet, kao najpopularniji sport u muškom dijelu domaće populacije, istraživan je s različitih aspekata. Odnos prema nogometu najčešće je utvrđivan unutar širih istraživanja interesa i preferencija u sportu (Bosnar i Prot, 2008; Prot i drugi, 2007; Prot i Bosnar, 1999). U svom radu, H. Hadad (2002) analizirao je razvoj interesa za nogomet s obzirom na dob, rod i karakteristike mjesta odrastanja. Sva navedena istraživanja su provedena na uzorcima školaraca ili studenata.

Bosnar i Benassi su 2008. objavili dvije verzije Skale stava prema nogometu (SPN). Skale su validirali na rezultatima studenata kineziologije, no pretpostavljeno je da će također biti prikladan instrument za mjerenja drugih segmenata populacije. Kako su stavovi uglavnom dobar prediktor ne-automatskih ponašanja (Ajzen i Fishbein, 2005), skala koja omogućuje poznavanje stava je svakako potrebna za bolje razumijevanje ponašanja vezanih uz nogomet. Karakteristike stavova mijenjaju se kroz životna razdoblja (Ajzen, 2001). Visser i Krosnick (1998) pokazali su da su stavovi najsnažniji u srednjoj dobi pa su tada najotporniji na promjene i najbolji prediktori ponašanja. Funk i drugi (2000) upozoravaju da nije dovoljno poznavati samo intenzitet stava, već da za dobru predikciju treba analizirati i druga svojstva stava.

Cilj je ovoga rada provjeriti latentnu strukturu Skale stava prema nogometu na uzorku odraslih osoba uz pomoć hijerarhijske faktorske analize i osvijetliti jednodimenzionalnu primjenjivost ove skale.

2. METODE

Istraživanje je provedeno na prigodnom uzorku 805 građana iz svih dijelova Hrvatske u dobi 22 do 82 godine, s prosjekom 46,3 godine. Primijenjena je skala SPN u verziji s 44 čestice i odgovorima na pet-stupanjskoj ljestvici. Rezultati su podvrgnuti hijerarhijskoj komponentnoj analizi s Guttman-Keiserovim kriterijem zadržavanja faktora na svim nivoima, uz promax transformaciju ortogonalnih osovina.

3. REZULTATI I DISKUSIJA

Komponentna analiza prvog reda rezultirala je s četiri svojstvene vrijednosti veće od jedan (tablica 1). Pritom, prva svojstvena vrijednost je izrazito velika i objašnjava čak 47.1% zajedničke varijance. Sljedeća svojstvena vrijednost je gotovo šest puta manja, objašnjava 8% varijance. Preostale dvije svojstvene vrijednosti su tek nešto veće od 1 objašnjavaju po 3% varijance.

Tablica 1. Svojstvene vrijednosti veće od 1 matrice korelacija čestica Skale stava prema nogometu (λ), postotak objašnjene varijance (%) i kumulativni postotak (C %)

	λ	%	C %
1	20.726	47.104	47.104
2	3.511	7.978	55.083
3	1.592	3.618	58.701
4	1.347	3.062	61.763

Promax solucija komponentne analize prvog reda nalazi se u tablicama 2. i 3. Sklop i struktura promax faktora (tablica 2) upućuju da se faktori mogu prepoznati kao: **1) faktor ekstremnijeg navijačkog ponašanja**, čestice (1, 2, 3, 9, 13, 17, 18, 23, 28, 32, 36, 37, 41, 42 i 43) upućuju na veliku privrženost svom klubu, na spremnost na materijalne žrtve pa čak i na spremnost na fizički obračun za boje svoga kluba; **2) faktor umjerenog navijačkog ponašanja**, čestice (4, 5, 6, 8, 10, 20, 25, 26, 29, 35, 38, 44 i 45) opisan umjerenijim navijanjem: „Sretan sam kad moja momčad pobjedi“, „Na televiziji ne propuštam pogledati nogometne susrete“, „Na stadionu zdušno navijam za boje svoje momčadi“, a tu je i čestica koja govori o igranju nogometa u djetinjstvu; **3) faktor negativne forme** izveden iz obrnuto skaliranih čestica (7, 11, 14, 16, 19, 24, 30, 34 i 39) i prepoznaje se kao faktor forme pitanja; **4) faktor evaluacije nogometa kao kulturalne vrijednosti**, definiran je česticama (12, 15, 21, 22, 27, 31, 33 i 40) koje govore da je nogomet nešto više od „igre“ jednostavnog sporta.

Tablica 2. Rezultat prvog reda komponentne analize nad česticama Skale stava prema nogometu (Bosnar i Benassi, 2008): paralelne (P) i ortogonalne projekcije (F) čestica na četiri promaks faktora

	TVRDNJA	P1	F1	P2	F2	P3	F3	P4	F4
1.	Redovito idem na nogometne utakmice.	.66	.79	.33	.63	-.01	.52	-.10	.48
2.	Među nogometašima imam najbolje prijatelje.	.61	.72	.18	.54	.04	.49	-.02	.46

	TVRDNJA	P1	F1	P2	F2	P3	F3	P4	F4
3.	Kad god to mogu, odlazim bodriti svoj klub na gostovanjima.	.80	.79	.17	.51	-.10	.42	-.07	.48
4.	Tako male stvari čine nogomet tako velikim.	.15	.56	.36	.68	.13	.59	.23	.63
5.	Sretan sam kad moja momčad pobijedi.	-.13	.39	.85	.82	-.13	.47	.19	.60
6.	Na televiziji ne propuštam pogledati nogometne susrete.	.11	.57	.67	.82	.16	.64	-.03	.58
7.	Smatram da nogomet nije toliko važan koliko se oko njega diže buka.	-.22	-.48	.22	-.34	-.80	-.70	.13	-.36
8.	Teško podnosim poraze momčadi za koju navijam.	.27	.59	.48	.69	-.02	.51	.09	.55
9.	Ne propuštam priliku slikati se s igračima.	.88	.76	.02	.37	-.14	.32	-.09	.33
10.	Uz nogomet mi vrijeme tako brzo prolazi.	.24	.66	.53	.80	.20	.69	.00	.62
11.	Nogomet je najpopularniji sport na svijetu zbog svoje ljepote, kreativnosti i nepredvidljivosti.	.14	.58	.12	.63	.32	.69	.32	.69
12.	Vrhunski nogometaši se mogu usporediti s vrhunskim umjetnicima.	.26	.61	.01	.56	.24	.63	.37	.67
13.	Kad naiđem na nogometne suvenire obavezno kupim ponešto.	.74	.80	-.00	.50	.08	.53	.04	.50
14.	Ne razumijem zašto se toliki ljudi oduševljavaju nogometom.	.13	-.33	-.10	-.48	-.80	-.73	.10	-.41
15.	Nogomet je način života i ljubav bez kraja.	.28	.60	-.12	.49	.27	.62	.41	.66
16.	Novac koji se troši na nogomet trebalo bi iskoristiti za pametnije stvari.	-.30	-.55	.16	-.40	-.70	-.70	.10	-.40
17.	Uvijek odlazim na onaj dio stadiona gdje se okupljaju najvatreniji fanovi.	.84	.83	.13	.52	-.06	.45	-.08	.43
18.	Svoje uzore i idole često pronalazim među nogometašima.	.80	.82	-.11	.44	.07	.50	.08	.49
19.	I najkvalitetnije nogometne utakmice meni su dosadne za gledanje.	.25	-.29	-.43	-.62	-.66	-.70	.14	-.42
20.	Neovisno o rezultatu, nikada ne napuštam stadion prije posljednjeg sučevog zvižduka.	.30	.62	.53	.72	-.03	.52	.05	.55
21.	Volio bih da se moje dijete bavi nogometom.	.28	.57	-.18	.45	.18	.56	.52	.67
22.	Uvjeren sam da bi mnogi bili sretni kad bi se mogli baviti nogometom.	.20	.55	-.11	.50	.11	.56	.63	.74
23.	Radije odlazim na nogometnu utakmicu nego na bilo koju drugu manifestaciju.	.48	.77	.25	.69	.17	.66	.07	.62
24.	Igranje nogometa je beskorisno utrošeno vrijeme.	.29	-.32	-.32	-.65	-.51	-.71	-.25	-.62
25.	Na utakmice odlazim s prijateljima.	.23	.58	.72	.78	-.06	.51	-.05	.52

	TVRDNJA	P1	F1	P2	F2	P3	F3	P4	F4
26.	Pred važnu utakmicu osjećam uzbuđenje i nervozu.	.11	.58	.54	.79	.07	.61	.20	.67
27.	Moć nogometa očituje se u zblizavanju ljudi cijelog svijeta.	-.13	.37	.24	.60	-.12	.46	.78	.79
28.	Za boje svog kluba spreman sam se i potući s navijačima suparničke momčadi.	.85	.78	-.12	.37	-.02	.40	.02	.40
29.	Posebno sam raspoložen kad moja momčad pobijedi.	-.04	.47	.71	.82	-.09	.53	.28	.68
30.	Ima veliki broj ljepših sportova od nogometa.	-.23	-.55	.13	-.46	-.72	-.75	.01	-.48
31.	Nogomet izuzetno potiče druženje među ljudima, neovisno o obrazovanju, generaciji ili spolu.	-.14	.32	.21	.54	-.21	.37	.83	.76
32.	Često provodim svoje slobodno vrijeme igrajući nogomet.	.62	.76	.31	.62	.05	.53	-.12	.47
33.	Vrhunski nogometni rezultati mogu značajno afirmirati nogometni sustav jedne države, ali i državu i naciju u cjelini.	-.20	.26	.16	.48	-.17	.35	.82	.71
34.	Nogomet me odbija zbog svoje masovnosti.	.25	-.25	-.38	-.55	-.61	-.64	.12	-.38
35.	Za vrijeme evropskih i svjetskih prvenstava spreman sam pogledati tri TV prijenosa dnevno ne dosađujući se.	.15	.58	.52	.76	.15	.63	.08	.61
36.	Igranje sportske prognoze predstavlja mi pravu strast.	.61	.75	.16	.56	.10	.54	-.03	.49
37.	Član sam kluba navijača momčadi za koju navijam.	.86	.82	-.02	.44	-.04	.43	-.01	.43
38.	Rado čitam sve što ima veze s nogometom.	.34	.71	.36	.74	.18	.68	.11	.65
39.	Nogomet je besmisleno jurcanje za napuhanom svinjskom kožom.	.35	-.28	-.38	-.64	-.61	-.72	-.10	-.54
40.	Bavljenje nogometom omogućuje zadovoljavanje osnovnih ljudskih potreba.	.28	.53	-.17	.40	-.02	.44	.63	.66
41.	Spreman sam potrošiti i zadnju kunu prateći svoj klub na gostovanjima u domovini i inozemstvu.	.93	.83	-.12	.37	-.07	.39	.01	.41
42.	Nikako ne propuštam organizirana slavlja kluba povodom osvajanja velikih trofeja (prvenstvo, kup, turnir...)	.82	.83	.11	.52	-.12	.44	.03	.48
43.	Kao dijete igrao sam nogomet s prijateljima.	.09	.47	.79	.75	.07	.51	-.19	.42
44.	Na stadionu zdušno navijam za boje svoje momčadi.	.22	.59	.71	.80	-.10	.51	.04	.57

U tablici 3. nalaze se korelacije četiri promax faktora iz prvog reda analize. Korelacije su podjednake i kreću se od 0.558 do 0.665. Spektralna dekompozicija ove matrice rezultirala je jednom svojstvenom vrijednosti većom od 1 ($\lambda=2.832$) koja objašnjava 71% zajedničke varijance faktora.

Tablica 3. Matrica korelacija četiri promax faktora iz prvog reda analize

Faktor	1	2	3	4
1	1.000			
2	.575	1.000		
3	.573	.651	1.000	
4	.558	.665	.637	1.000

Tablica 4. Prva glavna komponenta matrice korelacija četiri promax faktora iz prvog reda komponentne analize Skale stava prema nogometu

Promax faktor	K_1
1	.797
2	.862
3	.852
4	.852

Drugi red hijerarhijske analize dao je jedan faktor koji se nesumnjivo mora prepoznati kao opći faktor stava prema nogometu. Struktura faktora drugog reda (tablica 4) pokazuje da u njegovoj definiciji sudjeluju sva četiri faktora prvog reda s podjednakim i visokim vrijednostima. Može se zaključiti da je skala SPN prikladna za korištenje kao jednodimenzionalni instrument.

4. LITERATURA

1. Ajzen, I. (2001). Nature and operation of attitudes. *Annual Review of Psychology*, 52:27-58.
2. Ajzen, I., & Fishbein, M. (2005). The influence of attitudes on behavior. In D. Albarracín, B. T. Johnson, & M. P. Zanna (Eds.), *The handbook of attitudes* (pp. 173-221). Mahwah, NJ: Erlbaum.
3. Bosnar, K. i Benassi, L. (2008.) Konstrukcija skale općeg stava prema nogometu.
4. Zbornik radova 17. ljetna škola kineziologa Republike Hrvatske, 88-93.

5. Bosnar, K. & Prot, F. (2008). The development of sport interest factors in female adolescents. *International Journal of Psychology*, 43 (3/4).
6. Funk, D.C., Haugtvedt, C.P., Howard, D.R. (2000). *Sport Management Review*, 3, 125-144.
7. Haddad, H. (2002). Odnos prema nogometu djece osnovnoškolskog uzrasta, *Diplomski rad*, Zagreb: Kineziološki fakultet, 2002.
8. Prot, F., i K. Bosnar (1999). Sport zagrebačkih srednjoškolaca. IV Konferencija o sportu Alpe-Jadran, Rovinj, 282-285.
9. Prot, F., Bosnar, K., Sporiš, G. i Greblo, Z. (2007). Hierarchical structure of sport interests in male and female adolescents. 10th European Congress of Psychology. Mapping of Psychological Knowledge for Society. Praha: Union of Psychologists Associations of the Czech Republic (UPA), 2007.
10. Visser, P.S. & Krosnick, J.A. (1998) Development of attitude strength over the life cycle: surge and decline. *Journal of Personality and Social Psychology*, 75:1389-410.